

F.A. NURMATOV

JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi uchun

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TAILIM VAZIRLIGI

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

NURMATOV FARXAT ABDUALIMOVICH

13746/93

**JISMONIY MADANIYAT
NAZARIYASI VA
METODIKASI**

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi uchun

O'quv qo'llanma

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV VA O'RTA
MAXSUS TAILIM VAZIRLIGI CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

«BOOK TRADE 2022»
TOSHKENT – 2022

yoshga e'gunicha) davlat va nodavlat ta'lim tarbiya muassasalarida shakllangan guruhlar ko'rinishida hamda har bir oilalarda shaxsual ko'rinishda shug'ullaniladilar.

Ta'lim sohasi ijtimoiy hayotning ajralmas tarkibiy qismi, siyosiy ijtimoiy, iqtisodiy-ma'naviy taraqqiyotning istiqbolini belgilovchi omillardan biri hisoblanadi. Shu bois O'zbekistonda bugungi yoshlar va kelajak avlod manfaatlarini muhofaza qilish dalat siyosatining ustuvor yo'nalishi etib belgilangan.

2004-2009 yillar mamlakatimiz tarixida umumta'lim maktablari, maktabgacha ta'lim muassasalari va maktabdan tashqari ta'limni rivojlantirish davri bo'ldi.

O'zbekistonning birinchi Prezidentining 2011-yil 20-mayda imzolagan "Oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash sifatini tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarini yangi bosqichga ko'tarilishiga asos bo'lib xizmat qilidi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning asosiy vazifalari bolalarni jismoniy, aqliy va ma'naviy jihatdan rivojlantirishdan, ularning to'g'ri ma'lumotini, qiziqishi, ehtiyoji va imkoniyatlarini hisobga olgan holda milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida muntazam ta'lim olishga tayyorlashdan iborat.

Bolalikning dastlabki yillarida tarkib topirilgan insonparvarlik omillari va uning ijtimoiy yo'nalganligi bolalarda asta-sekin shaxsning jamoatchilik belgilari: hulq-atvori, odatlari, munosabatlari va tasavvurlarini shakllantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim muassasalari uyg'un rivojlangan shaxsni tarbiyalash, uni butun kelajagini belgilab beradigan bilim va qadriyatlarini yosh avlod qalbiga singdirishda eng muhim ahamiyatga ega bo'lgan ta'lim muassasadir. Shu bois mamlakatimizda maktabgacha ta'limni rivojlantirish va samarali faoliyat ko'rsatishiga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmogda. Ammo hali sohada echimini kutayotgan qator kamchiliklar bor. Jumladan, joylardagi maktabgacha ta'lim muassasalarida moddiy-texnik bazaning nochorligi va ta'lim tarbiya sohasida malakali kadrlar etishmasligi, sifatli oziq-ovqat ta'minotining pastligi, shuningdek, muassasalarga bolalarning qamrab olish darajasining etishmasligi kabi joylarda

bolalarni maktabgacha ta'lim bilan to'liq qamrab olishni ta'minlashga imkon bermayapti.

Millat genofondini shakllantirish, sog'lom turmush tarzini kuchaytirish va barkamol avlodni tarbiyalash vositasi hisoblangan jismoniy tarbiya va sport borgan sari milliy istiklol g'oyasining strategiyasiga aylantib bormogda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev tashabbusi va rahnomaligi ostida ushbu soha qisqa vaqt ichida davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari doirasida asrlarga teng o'zgarishlar va ulkan islohotlar yo'lini bosib o'tib, buyuk istiqbol sari keng qanot yozmogda.

Aytish kerakki, joylarda bolalarni maktabgacha ta'lim bilan to'liq qamrab olish kabi o'ta muhim va dolzarb vazifalarni tez va sifatli bajarish O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning doimiy e'tiborida bo'lib kelmogda. 2017 yil 9 sentabr kuni qabul qilingan "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-sonli qarori yuqoridagi fikrimizning amaldagi ifodasidir.

Qarorda maktabgacha ta'limni boshqarishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish, tarbiya va o'quv jarayonini takomillashtirish, maktabgacha ta'lim muassasalar infratuzilmasi va moddiy-texnik ta'minotini yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlarni tizimli amalga oshirish nazarda tutilgan. Unga ko'ra, maktabgacha ta'lim tizimini tanqidiy o'rganish va faoliyatini yanada takomillashtirish yuzasidan takliflar ishlab chiqish bo'yicha komissiya tashkil etilib, ushbu komissiya zimmasiga sohada davlat siyosatini amalga oshirishga, shu jumladan, zarur infratuzilmalarni yaratishga, xodimlarning mehnatini moddiy rag'batlantirishga, pedagog kadrlarni sifatli tayyorlash va malakasini oshirishga, xususiy sektorni rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi tizimli muammolarni aniqlash hamda kompleks o'rganish kabi bir qator dolzarb vazifalarni bajarish yuklatildi.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda ushbu qo'llanma mazmun jihatdan bo'lajak mutaxassislarining faoliyat yo'nalishiga ko'ra o'zida va maktabgacha ta'lim muassasalari bolalar bilan ishlashda ularni fidoqkorlikka yo'naltiruvchi ko'p qirrali pedagogik faoliyat olib borishlarida kasbiy maxoratini tarbiyalashda o'ziga xos ahamiyat kasb etadi. Bolalarning rivojlanish va o'sishlarini to'g'ri tushunishlari, ularning jismoniy tayyorgarliklarida o'yin va harakatlarning jismoniy tarbiya

dasturdagi mazmunini, bolaning jismoniy va psixologik tayyorgarligini ta'lim qilish (diagnostika), shuningdek, o'qitishning yangi metod va pedagogik texnologiyalarini bilishlari, bola bilan yakka tartibda ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda talabalar nazariy bilimlar berishni o'zida mujassamlashtiradi.

Bundan tashqari ushbu o'quv qo'llanma talabalarni nafaqat jismoniy tarbiya vositalari, jismoniy mashq mashg'ulotlarini tashkil qilishning zamonaviy shakllari bilan tanishtirib qolmasdan balki harakatlardan foydalanish malakalarini o'rganishni, chiroyli va nafis harakatlarni tarbiyalay bilish, shuningdek, bolalarda jismoniy ko'nikmalarini shakllantira olish kabi bilimlarni ham o'zida aks ettiradi.

Bolalarni jismoniy tarbiyalashning umumiy masalalari barcha yoshdagi guruh bolalari uchun jismoniy tarbiya nazariyasi fanining maqsad, vazifalari va uning xozirgi kundagi muammolari haqida tushunchalar beradi. Shuningdek, bolalarni ilk bolalik va maktabgacha yoshdagi davr oralig'ida rivojlanishi, ularni tarbiyalash va ta'lim berish asoslari, jismoniy mashqlarni o'rganish metodikasi, harakati o'yinlar orqali sport o'yinlari elementlarini o'rganishning ahamiyati, jismoniy tarbiya darsi, Ertalabki gigienik gimnastikalarni maktabgacha ta'lim muassasalarida tashkil qilish shakllari; jismoniy tarbiya bo'yicha ishlarni rejalashtirish va bolalar ustidan doimiy tibbiy nazorat olib borish kabi tushunchalar ham ushbu qo'llanmada ko'rsatib o'tilgan.

Qo'llanmadan foydalanish davomida talabalar maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni jismoniy tarbiyalash va ularga ta'lim berish vazifalarini amalga oshirishda bolalar jismoniy tarbiyasi bo'yicha metodiklar bajarishlari lozim bo'lgan amaliy ishlar mazmuni bilan ham tanishib borishadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy rivojlantirish muammolarini hal etishning yangi yo'llarini izlash, *birinchidan*, ko'rsatilgan ziddiyatlarni hal etish zarurati bilan, *ikkinchidan*, o'sib kelayotgan yosh avlodning jismoniy tayyorgarligi hamda intellektual rivojlanish jarayonini takomillashtirish qonuniyatlarini, metodologik va uslubiy sharoitlarini o'rganish zarurati bilan bog'liq.

Sog'lom avlod - sog'lom yurt demakdir, sog'lom avlodni tarbiyalash vazifasi esa birinchi navbatda maktabgacha tarbiya muassasalari zimmasidadir.

O'ylaymanki ushbu o'quv qo'llanma maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilarini har tomonlama jismonan sog'lom qilib tarbiyalashda zamon talablariga mos raqobatbardosh pedagog kadrlar tayyorlash uchun o'zining amaliy ahamiyatiga ega bo'ladi.